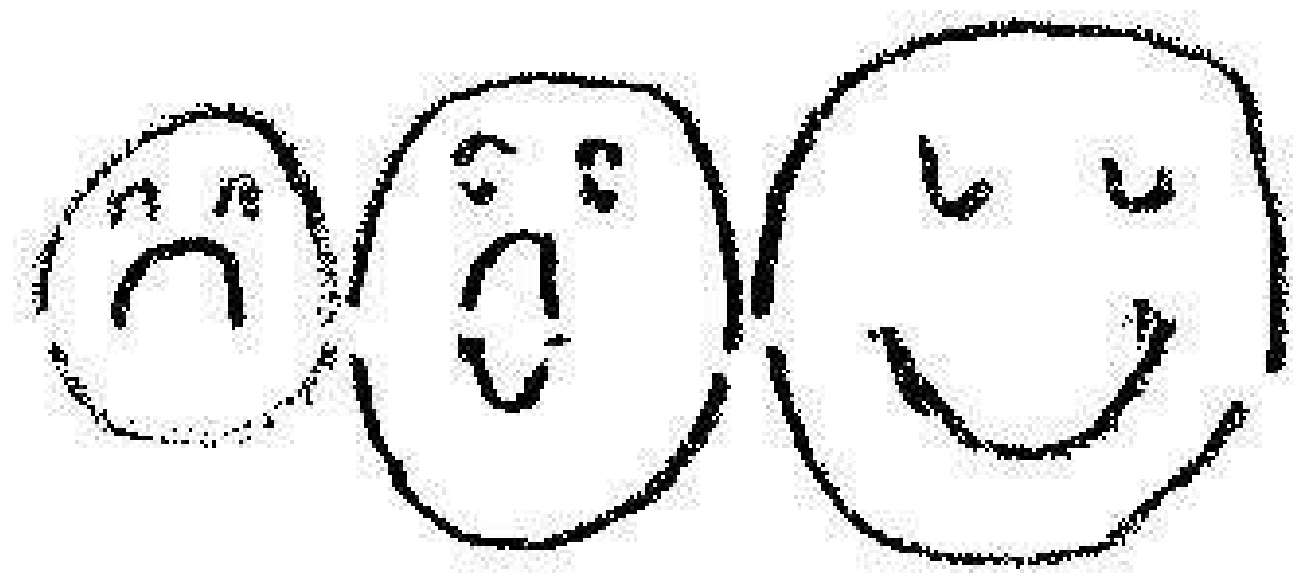

Theateratelier Rotterdam

zorgverslag 2007 - 2008

[tekening gemaakt door Henri van Zanten]

Postbus 22406 3003 DK Rotterdam
Crooswijkse singel 66 3034 CJ Rotterdam
Tel: 010 2710000 Fax: 010 271 03 00

Voorwoord

De therapie van het applaus werkt!

Een jaar lang heb ik, vanuit de zorgcomponent, onderdeel mogen zijn van theateratelier Rotterdam, een samenwerkingsverband tussen Formaat en Pameijer.

Een kort stukje geschiedenis. De officiële kennismaking begon in Delfshaven, juni 2007. Vanuit de Wet Maatschappelijke Opvang, is op de Kapiteinsbuurt een beschermende woonvorm geopend waar bewoners met een psychiatrische achtergrond en een dak of thuisloze problematiek verder worden ondersteund in toenemende zelfredzaamheid.

Het realiseren van woonvormen voor bijzondere doelgroepen, roept regelmatig maatschappelijke weerstand op. “Goed initiatief”, roepen bewoners dan, “maar niet in mijn achtertuin!”

Het welbekende ‘not in my backyard(nimby) effect,’ waarmee we onlangs door de brandstichting in Den Bosch weer met onze neus op de feiten werden gedrukt. De ervaring dat onbekend onbemind maakt, stelt ons voor een uitdaging, hoe creëren we draagvlak in de wijk en op welke manier worden bewoners buurmannen en buurvrouwen?

We hebben Formaat uitgenodigd om samen met ons over die vraag na te denken. Dit resulteerde in een werkbezoek. De burens hebben een dag samengewerkt met de nieuwe bewoners. Dezelfde avond hebben ze een scene gespeeld voor een honderdtal mensen, gebaseerd op de realiteit. Een scene waarin een hondje in de lift plast en het wijzende vingertje richting de nieuwe buurman gaat. Het publiek werd uitgedaagd actief mee te doen en oplossingen aan te dragen. Deze samenwerking heeft geleid tot de opzet van theateratelier Rotterdam. Een theateratelier heeft als doel om de re-integratiekansen van deelnemers te verbeteren, uitgaande van de door hen zelf geformuleerde doelstellingen. Er is 40 weken gewerkt aan een gemeenschappelijk proces. Ieder met z’n eigen inbreng, achtergrond en motivatie. De deelnemers zijn met elkaar verbonden door de ervaringen die ze hebben opgedaan aan de andere kant van Nederland. Die andere kant van Nederland kenmerkt zich door overleven, vanuit de onderkant.

In dit zorgverslag wordt stapsgewijs ingegaan op de ervaringen van deelnemers en de terugkoppeling van hun persoonlijke begeleiders. Hierbij wil ik alle deelnemers, Mara, Luc, Ineke en Leo bedanken voor hun inzet. De samenwerking heeft haar zaadjes geoogst. Zoals Jana Sanskriti aangaf: *“uit ieder zaadje kan een boom groeien!”*

Inmiddels zijn we gestart met een nieuwe instroomgroep en heeft Pameijer 8 plekken voor de jokeropleiding ingekocht. Begin volgend jaar starten we met de DUNK groep. Hier ontwikkelen deelnemers van het Theateratelier zich tot peereducators. Daardoor bereiken zij zorgmijders, dragen kennis en ervaring over, leggen de basis voor een netwerk van steun en solidariteit en leveren ideeën aan voor verbetering van de zorg.

We horen dat het groeit.....

Evelien van der Niet
Rotterdam, oktober 2008

Doelstelling van het verslag

Met dit verslag wil ik inzichtelijk maken waar het theateratelier voor deelnemers aan heeft bijgedragen.

Welke ontwikkelingen hebben deelnemers, individueel en als groep, doorgemaakt en wat kunnen en willen ze ermee in het leven van alledag.

Daarnaast heb ik getoetst in hoeverre de methodiek, werken met participatief drama, aansluit op de ondersteuningsmethodiek gebaseerd op kwaliteit van bestaan.

Opbouw van het verslag

Voordat de ontwikkelingen van Theateratelier Rotterdam beschreven worden, is kort uitgelicht vanuit welke visie en missie Pameijer werkzaam is. Vervolgens is Beschermende Woonvorm Delfshaven beschreven omdat het theateratelier Rotterdam met deze bewoners is gestart. Daarnaast een beschrijving van de Wet Maatschappelijke Opvang van waaruit BW Delfshaven opgezet is. Een theateratelier kent een tweeledig proces: enerzijds een individueel proces, anderzijds het ontstaan van een groepsproces en de verdere ontwikkeling ervan.

In het eerste gedeelte zijn de individuele terugkoppelingen, met toevoegingen van persoonlijke begeleiders, opgenomen. Het is belangrijk om te vermelden dat ik ben uitgegaan van persoonlijke verhalen van deelnemers.

Ik heb de individuele terugkoppelingen getoetst aan het Quality of Life model van Schalock en Alonso (2000). Dit model gaat uit van acht kerndomeinen die gezamenlijk de aspecten van een compleet bestaan weergeven.

Vervolgens is het groepsproces beschreven. Ter afsluiting een conclusie, wat betreft werken met de methodiek participatief drama, binnen de ondersteuningsmethodiek, gebaseerd op kwaliteit van bestaan. Daarin heb ik aandachtspunten opgenomen voor hulpverleners die zich verder willen ontwikkelen in de methodieken van het theater van de onderdrukten.

Missie Pameijer

Pameijer is een organisatie die mensen met een beperking ondersteunt in het bereiken van een zo optimale mogelijke kwaliteit van bestaan. Zij wil dit nadrukkelijk doen in en met de samenleving. Dit betekent dat de organisatie zich niet alleen maar richt op een mensen met een beperking en hun netwerk maar ook op de samenleving waarin die cliënten, hun netwerk en Pameijer onderdeel van zijn. Pameijer wil bijdragen aan een samenleving waar iedereen er toe doet en recht heeft op volwaardig burgerschap en respect. Pameijer wil bijdragen aan inclusie en support. De bouwstenen van support worden verder toegelicht in het verslag.

Visie op mensen met een beperking

Mensen met een beperking hebben een kwetsbare positie in de samenleving. Zij hebben daarom recht op ondersteuning om een situatie te bereiken waarin zij als volwaardig persoon –in en met de samenleving—leven zodanig dat:

- zij zelf de regie over hun leven hebben
- hun persoonlijk netwerk actief bij hun leven betrokken is
- en zij de kwaliteit van hun bestaan als zo optimaal mogelijk ervaren

Bouwstenen van support

1. beeldvorming is gericht op het individu (niet op handicap of beperking). Dromen en mogelijkheden worden beschreven
2. er moet geluisterd worden naar wat de persoon zelf zegt en wil, persoonlijke voorkeur staat centraal
3. persoon moet keuzemogelijkheden en controle over het eigen leven hebben
4. support wordt gegeven op basis van betrokkenheid en compassie
5. bij het maken van ethische keuzen staan de normen en waarden van de persoon centraal
6. een supportnetwerk beschouwt zichzelf als een bondgenootschap dat zich gezamenlijk verantwoordelijk voelt voor bereiken van gestelde doel
7. professionele hulpverleners worden op flexibele wijze ingezet in de ondersteuning van de persoon. Inbreng van professional is niet van hogere waarde van die van de niet professionele leden van het netwerk (Krober & van Dingen 2000, Krober & van de Siepkamp, 2001)

Beschermende Woonvorm Delfshaven

In het vervolg hanteer ik de afkorting BW. BW Delfshaven is een woonvorm voor mensen die een dak of thuisloos verleden hebben in combinatie met een psychiatrische achtergrond en middelengebruik.

De term 'dakloze' of 'thuisloze' klinkt negatief en roept vaak een beeld op waarbij voorbij gegaan wordt aan het individu. In het verslag zal ik voornamelijk spreken over mensen en deelnemers.

Plan van aanpak maatschappelijke opvang Rotterdam in het kort

- Een persoonsgerichte aanpak voor 2900 dakloze mensen
- Voor iedereen een individueel zorgplan
- 1740 dakloze mensen hebben in 2009 passende huisvesting en dagbesteding
- Stabiele mix van zorg en verblijf.

De gemeente Rotterdam heeft met het rijk en de drie grote steden (Amsterdam, Den Haag, Utrecht) samengewerkt aan een plan van aanpak maatschappelijke opvang. Dit plan heeft als doel dak en thuisloosheid te voorkomen en verminderen en daarmee ook de overlast die het mee zich brengt aan te pakken. Voor Rotterdam is de doelstelling dat in 2010 2900 dakloze mensen zijn voorzien van een zorgplan en dat 60 % daarvan gehuisvest is en de zorg krijgt die nodig is.

De BW is opgezet vanuit het plan van aanpak Maatschappelijke Opvang Rotterdam.

De woonvorm is gestart in maart 2007. Er zijn 22 mensen woonachtig. De woonvorm is midden in een woonwijk en bestaat uit een portiek met 4 woonlagen. Iedere verdieping heeft een gezamenlijke huiskamer en keuken.

Op iedere verdieping wonen 6 mensen. Er is 24 uur begeleiding aanwezig.

Binnen de woonvorm worden de mensen getraind naar verdere zelfredzaamheid, vanuit ondersteuning gebaseerd op kwaliteit van bestaan. Daarnaast is de overtuiging dat dagbesteding & werk net zo belangrijk is als een dak boven je hoofd. In de directe omgeving van de woonvorm is een klus & werk project opgestart, waar een aantal van de bewoners werkzaam is. Daarnaast is er een Dagactiviteitencentrum (DAC) waar een kunst, dicht en kookclub bij elkaar komt.

De meeste mensen verbleven hiervoor in de maatschappelijke opvang, o.a. het Leger des Heils, Centrum voor Dienstverlening en de Pauluskerk. Een verblijf in de maatschappelijke opvang betekent vaak: geen privacy, opboksen tegen de bureaucratie, vechten voor eten en een bed, hospitalisering, geen ruimte voor individuele expressie en ontwikkeling, afhankelijkheid, niet bij je naam genoemd worden, je niet gewenst voelen, genegeerd worden, je vlucht zoeken in middelengebruik, alleen zijn, altijd onderweg zijn. Kortom; overleven.

Psychiatrie

De psychiatrische achtergronden bekend onder de bewoners van BW Delfshaven zijn voornamelijk: schizofrenie en angststoornissen met daaruit voortkomende psychoses. De deelnemers van het theateratelier kennen allemaal hun diagnoses, maar als je hen vraagt naar de betekenis?

Alle bewoners gebruiken medicatie. Dit zijn voornamelijk anti psychotica en anti depressiva met vaak vervelende bijwerkingen als stijfheid van spieren, bewegingsdrang, impotentie, evenwichtsstoornissen, moeite met beweging, vermindering van concentratie en reactievermogen, afvlakking van gevoelsleven, verlies van initiatief en activiteit, en een gevoel van leegte.

Het woord diagnose komt uit het Grieks. 'Dia' betekent in deze samenstelling meestal 'ergens doorheen' en de stam 'gnos' kunnen we vertalen met kennen of begrijpen. Diagnostiek is zo beschouwd de leer van de ' borende blik.'

De dichter Gerrit Achterberg (1905 – 1962) verbleef jarenlang in verschillende psychiatrische instellingen. Hij schreef het volgende gedicht over de directeur van één van die instellingen:

Vanmorgen heb ik hem zien fietsen door de lanen.
Zijn bril flikkerde in de zon.
Er schoot een scherpste door mijn ingewanden,
Omdat hij me gevangen houden kan

Zolang hij wil, want duizend wegen leiden
Naar Rome, één verkeerd gekozen woord
Staat nog dezelfde avond in 't rapport
En blijft bewaard tot aan het eind der tijden.

Onmacht en rechteloosheid ontbinden
De ziel, die langzaam onpersoonlijk wordt.
Zo zal ze beter passen in het blinde
Systeem van kaarten, dat zijn tafel torst.

Verraden krachten richten zich op deze
Mens met het enige tekort:
Dat hij me zólang zal genezen tot ik me op hem stort.

De hier geciteerde versie is de oorspronkelijke versie van het gedicht. De dichter werd hiervoor berispt door de leider van de inrichting, die model stond voor 'de directeur.' In de gecorrigeerde versie is de laatste zin vervangen door 'tot ik een ander word.' Waarna de directeur toevoegde: "Dat is goed, als je onder een *ander* maar verstaat; jezelf worden." Nietzsche heeft voordat hij geestelijk ziek werd, het boek *Ecce Homo*, zie *de mens* geschreven met als ondertitel *Hoe iemand wordt wat hij is*. Dit staat haaks op de machteloze ziel die langzaam wordt ontbonden tot abstract geval, die ziel die onpersoonlijk wordt om beter in een diagnose te passen. Nietzsche schrijft: "*Hoor mij! Want ik ben zo en zo iemand. Boven alles, verwar mij niet met iemand anders! Zie de mens!*"

"De blik van de ander doet ons beseffen dat we bestaan,"

zo zegt de Franse filosoof Sartre, zonder die ander heb je die zekerheid niet. Veel bewoners hebben een gering sociaal netwerk. Als je bezig bent met overleven, is het moeilijk vriendschappen aan te gaan of te onderhouden. Trots en schaamte spelen hierin een belangrijke rol, ook met betrekking tot familie.

Daarnaast hebben de meeste bewoners al meerdere hulpverleners zien komen en gaan, waardoor ze vaak teleurgesteld zijn in het hebben van vertrouwen. Het is niet niks om keer op keer, je eigen kwetsbaarheid, op te rakelen tijdens het zoveelste intakegesprek. Bewoners zijn veelal afhankelijk van een bijstanduitkering en houden ongeveer 40 euro per week aan zakgeld over.

Bij de meeste bewoners is sprake van schuldenproblematiek, afhankelijk van de hoogte van de schuld en de motivatie van de bewoner, worden deze in kaart gebracht en worden zij aangemeld bij de schuldhulpverlening.

De klike

Waar vroeger alles voorbestemd was, moet je nu jezelf verwezenlijken. Je moet iemand worden, maar je weet niet wie. Als het niet lukt is het je eigen schuld.

Op de website www.omzwervingen.com vind je resultaten van een kunstproject waarin de route van een klassieke zwerver (kosten lunch: 1,50 euro) worden afgezet tegen die van een moderne zwerver of hypermobiel (kosten lunch: 80 euro). Hoewel hun routes elkaar op enkele plekken bijna kruisen, is de kans op contact tussen de twee praktisch nihil. Een typisch verschijnsel van de informatie- economie, beschreven door de socioloog Manuel Castells (1942)

Honderden mensen om je heen maar niemand die je ziet, een pijnlijke stadsgedachte.

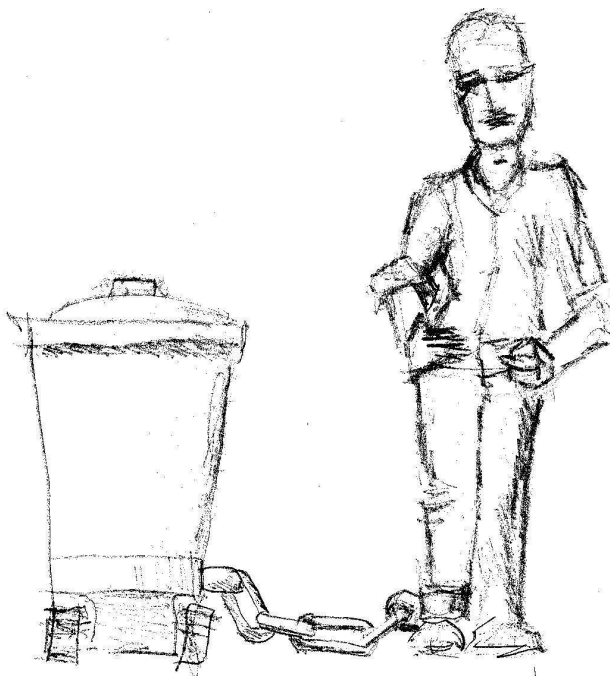
Er is sprake van medelijdenmoeheid, mensen zijn moe geworden van het beroep dat op hun wordt gedaan.

Les enfants de Don Quichotte is een groep mensen die onder aanvoering van acteur Auguste Legrand, in de winter van 2006 honderden felrode tenten uitdeelden aan daklozen in een rijke Parijse wijk. Dakloosheid was plotseling zichtbaar geworden en maakte het onmogelijk om het 'niet kijken', 'doorlopen' nog langer vol te houden. Mensen werden gedwongen om zich met dakloosheid bezig te houden.

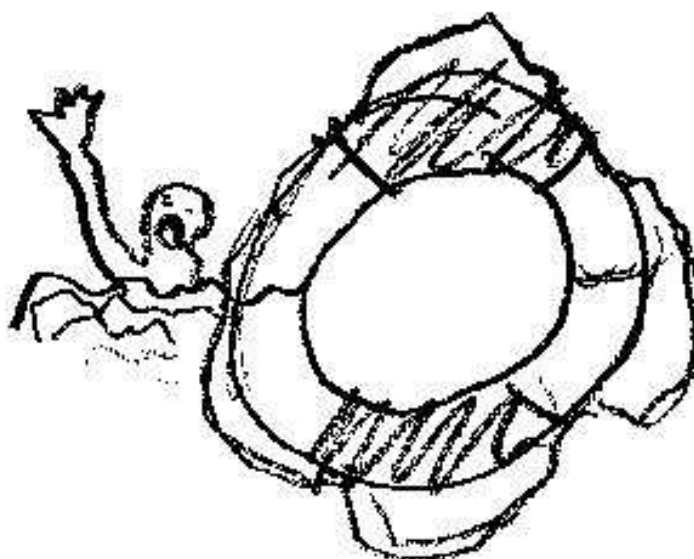
Dit werd ook zichtbaar in het stuk wat we gemaakt hebben: *Na de blootloper komt de dakloze*.

De klike is letterlijk, als metafoor gebruikt in het stuk. Dit stuk is, op verzoek, gemaakt voor een groep studenten bestuurskunde, naar aanleiding van een artikel dat verscheen in het Algemeen Dagblad. Het artikel gaat over de komst van een beschermende woonvorm in de wijk Hilligersberg. Het artikel is letterlijk uitgespeeld en belicht vanuit 4 verschillende perspectieven: de ambtenaar, de buurtbewoonster, buurtbewoner die pertinent tegen is en de dakloze die in de klike woont.

De klike staat als metafoor voor problemen. Iedereen heeft zo z'n eigen klike, die die buiten probeert te verstoppen, met zich meesleept of waar die trots op is!

[gemaakt door Nico]

Persoonlijke verhalen van overleven naar leven

[tekening gemaakt door Henri van Zanten]

John: “Het werkt op m’n lachspieren. Het voelt als een opluchting dat anderen begrepen wat ik bedoelde.”

John is woonachtig op BW Delfshaven en heeft meegedaan tijdens het openingsfeest van de woonvorm op 12 juni 2007. Dit was voor hem de eerste kennismaking met de werkplaats en theater als werkvorm. Hij heeft die dag met burens samengewerkt en dezelfde avond hebben ze een korte scene uit de praktijk, in de lift gespeeld. John heeft die avond in de schijnwerpers gestaan, hij deed mee in een beeld en heeft een heel expressief gezicht. Hij heeft hier van de buurt veel leuke reacties ontvangen. Het opnieuw leren spelen was een belangrijk onderdeel waar John van kon genieten. John werkt 4 dagen per week bij klus & werk, hij vroeger in de bouw werkzaam geweest.

De oefening, *Dit is geen paraplu* (afgeleid van ceci n’est pas une pipe) vond hij prettig, het voelde als een opluchting dat anderen begrepen wat hij bedoelde. John heeft de eerste 3 maanden erg actief meegedaan en voelde zich veilig in de groep.

Hij deelde kwetsbare onderwerpen; zoals het stoppen met drinken en terugvallen die hij doormaakte.

Na een paar maanden kwamen er een aantal nieuwe mensen waar John zich niet prettig bij voelde, dit uitte zich in spanningen en vluchtgedrag. Omdat hij snel geneigd is sociaal wenselijk antwoorden te geven, durfde hij dit niet aan te geven, dit resulteerde zo nu en dan in vluchtgedrag.

John vond het leuk om met beeldentheater te werken. John is liever klei dan beeldhouwer. In de blindenoefeningen is hij meer volger dan leider. Sommige fysieke oefeningen, waren zwaar voor zijn rug, maar meestal voelde hij zich ontspannen. Soms vond hij oefeningen te heftig en werd hij geconfronteerd met z’n verleden. Hij vond het altijd prettig om als afsluiting de gezamenlijke klap te doen omdat hij dit als een uitdaging zag en z’n hoofd even kon leegmaken.

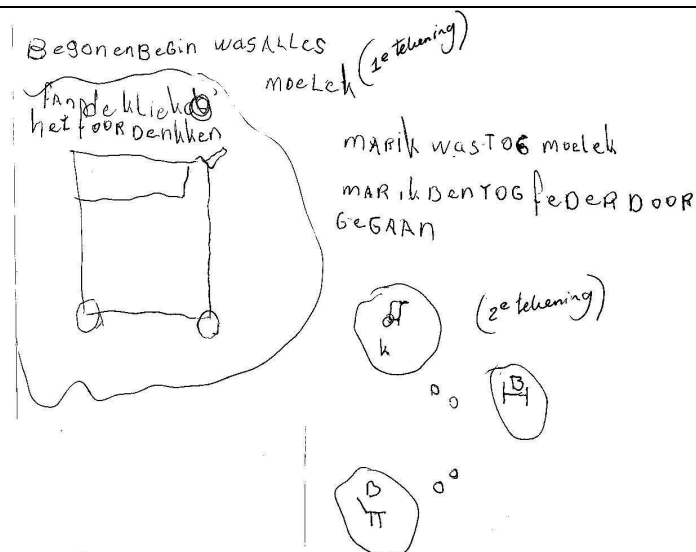
Hij gaf aan dat hij een keertje een enge droom die hij heeft gehad heeft nagespeeld. Daardoor kon hij die droom ook verwerken. Hij vindt in het theateratelier vooral gezelligheid onder elkaar.

Hij heeft moeite met concentratie en geheugen. Toen er werd gestart met Jo SLIMM, werken aan een personage opgebouwd uit persoonlijke verhalen uit de groep kon John het niveau niet helemaal bijbenen en liet hij het vaker afweten.

Voor John heeft het theateratelier bijgedragen aan:

- het vermogen tot binding, hij heeft een band opgebouwd met de anderen, door het vergroten van zijn zelfvertrouwen is hij minder schuw geworden.
- herstel van identiteit, John geeft aan te denken, dat hij doordat hij bepaalde dingen uit het verleden heeft kunnen verwerken, een beter zelfbeeld en meer zelfvertrouwen heeft. Er staan hem minder 'kopzorgen' in de weg.
- solidariteit, dit heeft voor hem veel met veiligheid binnen de groep te maken. Wordt hem veiligheid geboden, dan is hij solidair.
- spreekbuis, niet zo van toepassing. Hij zou in de toekomst wel graag bv een rol in een stuk willen, dit heeft dan meer te maken met dat hij het leuk vindt dan dat hij een boodschap heeft. Is hij zich niet van bewust.
- Empowerment, nog niet zo'n bijdrage voor John, hij heeft hiervoor te onregelmatig deelgenomen. Hij vindt het lastig om te overzien wat hij wil in relatie tot wat hij kan.

De rol van het theateratelier was voornamelijk gericht op: ontmoeting, en re-integratie. Hij vertelde dat hij door het doen van de oefening met de Kliko, inziet dat hij verder weg is komen te staan van die Kliko. De Kliko symboliseert voor hem het leven op de straat. Hij geeft aan dat het wonen op BW Delfshaven een goede stap in zijn leven is. Hij is van naast de Kliko te slapen, en als de politie er aan kwam verstopte hij zich daarin, naar een gewoon bed 'verhuisd'.

Linus: "Het opent deuren naar een ander leven & het is een creatieve uitlaat."

Linus is sinds maart 2007 woonachtig op de Beschermende Woonvorm Delfshaven. Linus heeft daarvoor 5 jaar in sociaal pension de Lichtboei van het Leger des Heils gewoond. Linus is kunstenaar. Daarnaast schrijft hij en houdt hij van filosoferen. Linus is via DAC (dagactiviteitencentrum) Delfshaven bij het theateratelier betrokken geraakt en kwam halverwege het proces instromen. Zijn eerste indruk was nogal heftig. Hij benoemt het als: "Flink aanpotten, serieus en toch speels." Iets wat veel in hem los kon maken en dat ook deed. Hij heeft de eerste keer, op eigen verzoek, een monoloog gehouden en was nog dagen overstuur. Heeft veel plezier gehad het spel van de volmaakte leugen, omdat het hem uit zijn rol van sociaal wezen plaatste en er tegelijk ook er helemaal in. Linus vond het moeilijk om met beelden te werken, hij kon zich vaak niet echt een beeld van een situatie scheppen. Dit vond hij vreemd omdat hij beeldend kunstenaar is, maar goed, hij gaf aan er veel van te leren.

Het beeld van Marcel in de clio heeft veel indruk op hem gemaakt.

Linus vond het eng om zijn manier van bewegen prijs te geven, dit voelde voor hem als helemaal "naakt" gaan, maar als hij het dan gedaan had, voelde het voor hem als fijn. Hij voelde zich veilig in de groep.

Omdat hij halverwege instroomde was de groep al gewend om wat langer te werken en duurde het voor hem erg lang, hij hield het dan niet vol. De begeleiding omschrijft Linus als: "Aardig, betrokken en ter zake kundig."

Nazorg was niet altijd nodig, maar als hij er behoefte aan had was deze aanwezig.

Linus heeft een voorstelling bijgewoond van het stuk, *Na de blooptloper komt de dakloze*. Hij geeft aan dat hij de dialoog met het publiek als positief, vruchtbaar maar vruchteloos en signalerend ervaren heeft. Werken met participatief drama geeft Linus: inzicht & uiteindelijk rust. De sfeer, het samen zijn, de creatieve impuls en feedback, maakte dat hij het naar z'n zin had. Als persoonlijke leerpunten benoemt Linus: persoonlijke expressie, identiteit en moed. Hij vond het lastig om 'vier uur lang je harses erbij te houden.'

Hij is door het theateratelier dichterbij andere mensen gekomen en iets dichterbij zichzelf. Hij ziet het theateratelier ook als een signaal naar de samenleving toe, in de vorm van belangenbehartiging.

Empowerment betekent voor Linus het bekrachtigen van een bepaalde visie, standpunt, hem onderstrepen.

Linus heeft als suggestie voor het komende jaar: "Misschien is het een idee om verder te gaan dan louter sociaal engagement en moeten er existentiële kwesties aan de orde komen. Dat gebeurt nu natuurlijk ook al, maar ik denk aan bijv. de Films van Fellini; misschien moeten we niet altijd even expliciet zijn."

Voor Linus heeft het theateratelier bijgedragen aan:

- het vermogen tot leren, met name met het werken met je hele lichaam en daar de moed voor opbrengen, los van het intellect.
- Het vermogen tot binding, het samen creatief bezig zijn. In het verleden vond Linus het erg moeilijk om van zijn kamer te komen en dingen te ondernemen. Dit heeft ook te maken met zijn dag en nachtritme, hij draait de rollen nogal eens om. Hij stortte zich op het schrijven en sloot zich af van anderen.

- Linus durft momenteel duidelijker zijn grenzen aan te geven. Hij neemt initiatief tot contact met familie en vrienden en geeft andere kunstvormen een nieuwe kans. Hij heeft veel negatieve ervaringen, van toen hij op de kunstacademie zat in Den Haag, er begint nu weer ruimte te komen voor succeservaringen.
- Herstel van identiteit, in die zin dat hij zichzelf durft uit te dagen en deelneemt aan het theateratelier, iets wat hem in eerste instantie heel eng leek. Misschien kan hij in de toekomst een keer werken aan zijn innerlijke blokkades. Linus geeft aan zich momenteel stabiel te voelen in z'n gevoelens. Dit heeft hij jaren niet gekend en geeft hem rust. Ook is zijn middelengebruik met grote mate afgenomen. Hij durft in de woongroep meer voor zichzelf op te komen, bijv. in het begin vond hij het lastig om aan te geven dat hij vegetarisch wil koken en dacht hij dat dit een last voor de anderen vormde. Nu eet hij vegetarisch en houdt de groep rekening met hem. Over regie over eigen leven zegt hij: "Als je de regie van je eigen leven in handen neemt, creëer je identiteit, terwijl je die verliest als je de regie uit handen geeft zoals bijv. in het leger."
- Solidariteit, het gevoel van hoop dat verandering mogelijk is, als je samen je nek durft uit te steken.
- Spreekbuis, met name in het schrijven van teksten ziet hij hier mogelijkheden voor de toekomst en het aangaan van de dialoog met het publiek.
- Belangenbehartiging en empowerment.

De rol van het theateratelier is voornamelijk gericht op activering en dagbesteding in de eerste plaats. Linus voelt zich serieus genomen en heeft inspraak. Het kan in de toekomst, met name met het oog op het schrijven van teksten, mogelijk een re-integratieplek zijn, naar een doorstroomproject, te denken aan DUNK.

Nico: "Het theateratelier brengt me invulling & uitdaging"

Nico is sinds februari 2008 woonachtig in de beschermende woonvorm. Daarvoor is hij 7 jaar in sociaal pension de Lichtboei van het Leger des Heils woonachtig geweest. Toen Nico nog bij het Leger des Heils woonachtig was, heeft hij een keer een werkbezoek van Formaat bezocht. Toen hij in Delfshaven in de beschermende woonvorm ging wonen, vond hij het leuk om deel te nemen. Hij stroomde halverwege het jaar in. Voor hem was het in eerste instantie leuk omdat het een doel had.

Van de opwarmingsoefeningen vond hij 'Fruitmand' het leukst omdat het een snelle manier is van kennismaking en iedereen meedoet. Nico had moeite met de vertrouwensoefening 'Plank', omdat je dan iedereen rondom je wel moet vertrouwen, dit werd een uitdaging voor hem. Nico vond het prettig om met beelden te werken, het voelde mooi, alsof je tekent.

Beelden over onderdrukking hebben veel indruk achtergelaten. Hij benoemt een specifiek beeld als *Submission*. Nico geeft aan lastige oefeningen ook leuk te vinden en voelt zich veilig in de groep.

Een oefening als 'Plank' zorgt ervoor dat je beter in je vel zit.

Het theateratelier betekent veel voor Nico, omdat hij aangeeft het te missen in Augustus, tijdens de zomerstop. Hij voelde zich veilig in de groep en durfde zich kwetsbaar op te stellen. Hij maakte dingen bespreekbaar in de groep. Als belangrijkste leerpunt noemt Nico: "Vertrouwen hebben in anderen ligt in het verlengde van vertrouwen in jezelf."

Nico heeft ambtenaar gespeeld in het stuk *Na de blootloper komt de dakloze*, hij vond dit geweldig om te doen en de interactie met het publiek als leerzaam. Hij heeft het als zorgelijk ervaren dat de bestuurders zo weinig zicht hebben op de realiteit en geen betrokkenheid tonen. Theater is een nieuw hoofdstuk in zijn leven.

Wat Nico lastig vond, was de instroom van nieuwe mensen, het gaf hem het idee iedere keer opnieuw te moeten beginnen. Nico is een perfectionist en voor hem is het eindproduct erg belangrijk.

Hij geeft aan dicht bij andere mensen te zijn gekomen. Met name tijdens het oefenen voor de voorstelling maakte hij afspraken met de andere spelers om de teksten door te nemen.

Empowerment betekent voor Nico: Zelf in staat zijn om zelf problemen op te lossen.

Nico is goed in staat de rol van belangenbehartiger op zich te nemen en ziet theater als een heel goed middel

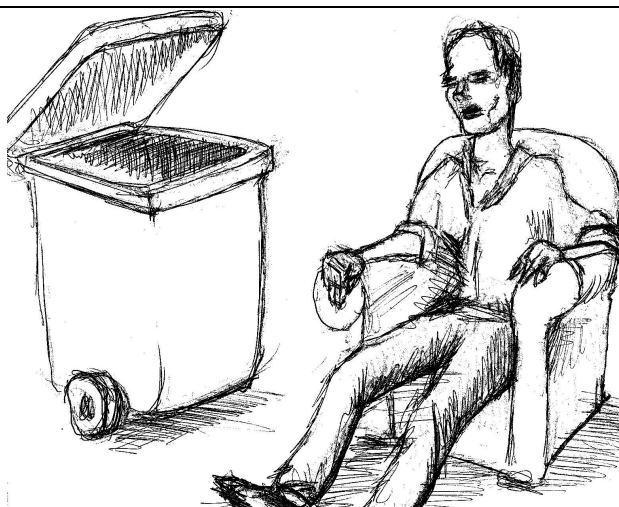
De klike in het stuk stond als metafoor voor dakloosheid (en alle bijkomende problemen die hiermee samenhangen) Nico heeft in beeldtaal uitgelegd wat zijn relatie met de klike was en nu is.

Op momenten dat het slecht ging in zijn leven, zat hij letterlijk in de klike en dacht hij: "hoe kom ik hier ooit weer uit?"

Onderin de klike ligt een spiegel, het hangt van de persoon af in hoeverre hij hierin durft te kijken.

"Nu ben ik trots en is de klike een attribuut geworden waarmee ik erkenning heb gekregen voor een creatief product. Ik sta eraansta en ben tegelijkertijd zelfredzaam."

Als suggestie voor het komende seizoen zegt Nico: "Meer voorstellingen, het land in om overal te spelen!"

[tekening gemaakt door Nico]

Voor Nico heeft het theateratelier bijgedragen aan:

- Het vermogen tot leren; met name i.v.m. het zich verhouden tot anderen en inhoudelijk op het gebied van spel en theater.
- Het vermogen tot binding; Nico heeft een band opgebouwd met andere deelnemers en durft zich kwetsbaar op te stellen, hij zoekt ook buiten het theater mensen op die voor hem de moeite waard zijn.
- Herstel van identiteit, zoals hij zelf aangeeft is theater een nieuw hoofdstuk in z'n leven, in zijn tekeningen van zijn relatie tot de klike, zien we dat hij er nu naast zit. Hij voelt zich erg prettig in de woonvorm, hij geeft zelf aan dat dit de eerste plek is waar hij woont i.t.t. ergens te *verblijven*. Hij geeft hier ook makkelijk aan waar hij behoefte aan heeft en stelt duidelijke grenzen. Daarnaast beschikt Nico over een behoorlijke dosis relativiseringsvermogen en humor. Regie over eigen leven betekent voor Nico: "dat je zelf verantwoordelijk bent voor je deugden en dingen, ook die minder zijn, maar wel bij jezelf horen. Het geeft voldoening om je eigen traject in het leven te kiezen, op die manier kun je anderen niet verwijten dat zij jouw leven minder of in het geheel niet aangenaam maken. En je prestaties zijn op die manier jouw prestaties."
- Solidariteit, hij wil heel graag en denkt vaak in het belang van de groep. Aandachtspunt voor Nico is dat hij de anderen niet voorbij loopt, omdat hij zo graag wil. Soms moet er een stapje teruggegaan worden in belang van het groepsproces en Nico kan dit ervaren als een onderbreking. Nico is een perfectionist, dit was heel duidelijk te zien in de voorbereiding van het stuk. Hij was erg gericht op het eindproduct, volgens hem was dit van ondergeschikt belang aan het proces.
- Nico gebruikt het theateratelier zeer zeker als spreekbuis, dingen waar hij in het dagelijks leven tegenaan loopt durft hij bespreekbaar te maken en daarmee te oefenen voor het echte leven. Daarmee is hij ook een prima belangenbehartiging en werkt hij aan empowerment.

Hij wil graag doorstromen naar het DUNK project, de voornaamste rollen voor Nico waren inspraak en re-integratie.

Henri: "Het is een manier om me op een nuttige wijze met theater bezig te houden en het combineert goed met mijn militante maatschappelijke betrokkenheid."

Henri is via de plenaire vergadering van het Basisberaad in contact gekomen met Evelien en via haar bij het theateratelier betrokken. Henri is werkzaam als omni artiest. Eerste indruk van hem was een serieus en open gebeuren.

Van de vertrouwensoefeningen is het in de cirkel staan en je laten vallen en opvangen, hem bijgebleven omdat je verder niet kunt gaan in je vertrouwen. Werken met beelden werkte voor Henri verhelderend.

Tijdens de eerste presentatie avond stonden een heleboel mensen met hun rug naar de klike, dit heeft veel indruk achtergelaten. De begeleiding heeft Henri ervaren als prima en inspirerend, lekker recht voor zijn raap. Tijdens de presentaties werkte de dialogen met het publiek als betoverend. In het dagelijks leven geeft deelname aan het theateratelier helderder inzicht. Het samenzijn en de hoop die daaruit voortvloeit heeft Henri als fijn ervaren.

Het belangrijkste leerpunt voor Henri was om: "mezelf als zelfstandig kunstenaar van meer dan een halve eeuw volledig over te leveren aan de structuur en kunde van een ander." Henri geeft aan binnen de groep dicht bij andere mensen te zijn gekomen. Hij is dicht bij zichzelf gekomen door weer in de leerstoel te zitten. Empowerment betekent voor Henri: versterking & van vaardigheden voorzien.

Henri ziet het theateratelier als een belangrijk instrument om belangen te behartigen. In zijn privé leven helpt hij vrienden die om wat voor reden dan ook tussen wal en schip vallen. Hij heeft via een fax naar de Wethouder voorkomen dat iemand uithuis werd gezet. Via Henri zijn er een aantal mensen doorverwezen naar de zorg, 1 van zijn vrienden is begeleidt naar een Wettelijke Schuldsanering Natuurlijke Personen traject. Zelf heeft Henri ook moeite om de deurwaarders buiten de deur te houden. Henri heeft zelf een keer een kunstworkshop gegeven, toen zijn de deelnemers met elkaar alternatieve Nederlandse vlaggen gaan schilderen. Hij is ook een keer een rondje met andere deelnemers door de wijk gaan lopen om logo's van bijv. zorginstellingen te onderzoeken en vervolgens zelf een logo te ontwerpen. (zie voorkant verslag)

Voor Henri heeft het theateratelier bijgedragen aan:

- het vermogen tot leren, met name met het opnieuw in de leerstoel zitten
- Solidariteit, het samen zijn en de hoop die daaruit voortvloeit. Het is belangrijk te beseffen dat de media, vaak de arm van de macht is, hier zullen we altijd tegen moeten vechten.
- Spreekbuis, met name ook door andere kunstuitingen, woorden en grafische werk.
- Belangenbehartiging en empowerment.

De rol van het theateratelier is voornamelijk gericht op inspraak en belangenbehartiging.

In relatie tot de klike staat Henri er trots en stevig op en laat van zich horen! Via het theateratelier verzorgt Henri **Zeg is wat** een project, over woorden en betekenissen, voor DAC Delfshaven.

Mustafe: "ik ben minder verlegen."

Mustafe is geboren in Somalië en is ongeveer 14 jaar geleden naar Nederland gevlucht. Hij heeft een vrouw en kinderen en is op een gegeven moment plotseling bij hen weggegaan. Hij stond op straat en is bij het Leger des Heils terecht gekomen. Het is onduidelijk waarom Mustafe is weggegaan, zelf toont hij geen enkele betrokkenheid naar vrouw en kinderen die momenteel in Londen woonachtig zijn. Zij tonen wel betrokkenheid naar hem toe. De reden waarom hij op straat terecht gekomen is, is onduidelijk. Tot nu toe kunnen ze niet achterhalen wat zijn diagnose is. Zelf wil hij weinig kwijt over zijn achtergrond. Mustafe is via BW Delfshaven bij het theateratelier betrokken. Hij vond het mooi om op een andere manier met z'n lichaam bezig te zijn. De oefening met het doorgeven van de klap vond hij erg prettig omdat het te maken heeft met geven en ontvangen. Hij vond het angstig om de blindenoefening te doen omdat hij het lastig vindt om verantwoordelijkheid te nemen. Het werken met beelden vond Mustafe erg moeilijk. Hij was liever klei dan beeldhouwer. Maar als hij klei was had hij vaak de neiging om tot leven te komen! In de begeleiding is het soms lastig te peilen of hij begrijpt wat je van hem vraagt. Het beeld van dakloze mensen op straat heeft indruk gemaakt op Mustafe. Toen we ingingen op rituelen uit zijn cultuur heeft een beeld gemaakt van een moskee en een beeld van etende mensen.

Mustafe voelde zich veilig in de groep omdat hij het leuk vond om met de groep te praten en iedereen hem altijd warm verwelkomde en vroeg hoe het met hem ging. Mustafe heeft ook persoonlijke dingen gedeeld, bijv. dat hij het werken voor de groenvoorziening niet meer wilde omdat het te druk voor hem was. Hij heeft de week erna prompt ontslag genomen! Mustafe vond het erg prettig om af en toe eens goed te lachen.

Aan het eind van het proces, bij de start van het stuk, werd het moeilijker vanwege de taalbarrière, hij kon de link niet leggen met het stuk en begreep oefeningen minder. De middagen duurden hem dan te lang en hij had weinig concentratie. Dit bleek ook vaak tijdens de oefeningen, we vroegen ons vaak af waar hij was met z'n gedachten. De dialoog met het publiek heeft hij niet echt meegekregen, de betrokkenheid met de groep was er, maar herkenning van het stuk ontbrak.

Hij voelde zich dichter bij andere mensen komen, met name Vincent noemt hij nu als vriend. Bij de vraag of hij dichter bij zichzelf is gekomen antwoordt hij: "ja, maar ik voel me nog vaak een vreemdeling." Als belangrijkste leerpunt benoemt Mustafe: "we zitten in een systeem van bureaucratie en we moeten voor onze rechten opkomen en vechten tegen bureaucratie!"

Empowerment betekent voor Mustafe: participatie en integratie in de samenleving, leren hoe je te kleden, hoe je moet praten en hoe je vrienden kunt maken. Hij sluit af met de zin: "In een democratie kan je met iedereen praten, het probleem is dat weinig mensen weten hoe ze moeten luisteren."

Vanuit de begeleiding krijgen we de volgende terugkoppeling:

Mustafe is meer duidelijk in wat hij wel en niet wil, in gesprekken met de begeleiding en ook in gesprekken bij de BAVO. Mustafe vond het speelaspect bij het theateratelier erg prettig en ging altijd uit eigen beweging naar het theateratelier. Het werkte voor hem ontspannend. Naarmate het meer ging naar persoonlijke context en verhalen, begreep hij minder waar het over ging en besloot hij niet meer te komen. Mustafe geeft zelf aan het minder eng te vinden om gesprekken te hebben met de sociale dienst.

Voor Mustafe droeg het theateratelier bij aan:

- Het vermogen tot leren, met name ontspanning door spel en fysiek bezig zijn.
- Herstel van identiteit: Mustafe durft zijn grenzen aan te geven en is minder verlegen. Dit uit zich met name in gesprekken met begeleiders en instanties.
- Vermogen tot binding, geeft zelf aan er een vriend aan te hebben overgehouden.
- Solidariteit; geeft aan dit te voelen, maar er verder niks mee te willen

De rol van het theateratelier was voornamelijk gericht op ontmoeting en dagbesteding.

Marcel: “het helpt op veel gebieden.”

Marcel is werkzaam voor Klus & Werk, een dagbestedingproject van Pameijer. Marcel woont zelfstandig in Rozenburg en krijgt 1 keer per week ambulante woonbegeleiding van de BAVO. Hij is via de begeleiding bij het theateratelier betrokken.

Marcel vond het erg leuk om gewoon weer eens te spelen. Vooral de oefening waar je door elkaar moest lopen, stop en ga en andersom, vond hij erg grappig en leerzaam.

Als vertrouwensoefening benoemt Marcel ‘met vinger en hand geleid worden’ door de ruimte. Dit is hij niet gewend.

Marcel vond het verhelderend om met beelden te werken omdat hij z’n gevoel erin kwijt kan. In het begin was hij liever klei maar aan het eind van het jaar wilde hij ook wel beeldhouwer zijn.

‘Een beeld’ heeft veel indruk op Marcel gemaakt, het beeld van je vriend, vijand en degene van wie je het meeste hield. Marcel voelde zich veilig in de groep en heeft er een hechte vriendschap aan overgehouden. Marcel vond het prettig om af te sluiten met de gezamenlijke ‘tel tot 10’ oefening

Bij het maken van een eigen personage, Gerald King, heeft Marcel actief meegedacht met het ontstaan ervan.

Er werden veel persoonlijke stukken ingebracht, waaronder de voetbal kantine.

Marcel deelde ook persoonlijke verhalen, zo vertelde hij dat hij uit de voetbaltroep was gezet omdat hij de training niet serieus nam. Voetbal is erg belangrijk in Marcells leven, hij speelt ook een belangrijke rol in het Rotterdamse team voor de Dutch Homeless cup. Marcel heeft in het stuk de dakloze in de klike gespeeld, hij vond dit spannend en wel zwaar, want hij zat letterlijk in de klike.

Hij had nooit verwacht dat hij de tekst zou kunnen onthouden!

Marcel had de dialoog met het publiek als positiever verwacht en is wel geschrokken van de manier hoe er naar hem gekeken werd. Hij merkte een duidelijk verschil met de eerste voorstelling: voor de bestuurskundigen en de laatste voorstelling: voor de doelgroep. Alleen tijdens de laatste voorstelling waren er inspringers die zich afvroegen wat de oorzaken waren voor het belanden in de klike. Tijdens de eerste voorstelling stond iedereen continu met z’n rug richting de klike. De sfeer in het theateratelier zorgde ervoor dat hij zich beter kon ontspannen. Het onthouden van de teksten vond Marcel lastig, omdat hij zelf aangaf teveel geblowd te hebben in z’n leven.

Marcel gaf zeker in het begin erg duidelijk aan nooit een klike in z’n leven te hebben gehad. Aan het eind van het jaar zag hij in dat deurwaarders en schulden ook wel degelijk bij een klike horen.

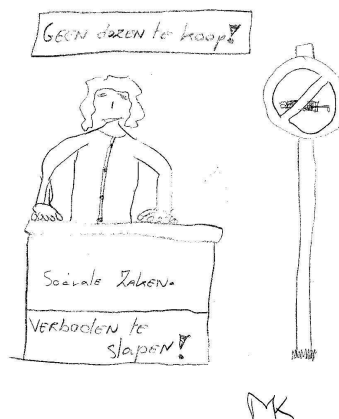
Marcel benoemt als belangrijkste leerpunten: concentratie en geheugentraining. Het spelelement en improviseren vind hij erg leuk om te doen. Hij vindt het belangrijk andere mensen te betrekken bij het theateratelier en volgens hem moet dit spelenderwijs gebeuren.

Hij ziet het theater als een belangrijk instrument voor belangenbehartiging. Waar het bij Marcel in eerste instantie ging om ontmoeting en vergroting sociaal netwerk heeft hij iets gebracht en wil hij hier graag in verder .

Het theateratelier heeft voor Marcel bijgedragen aan:

- Het vermogen tot leren en herstel van identiteit; waar Marcel in het begin alles weglachte, heeft hij geleerd dat het begint bij het jezelf serieus nemen. Toen hij dit deed, kwam hij erachter dat er wel degelijk een klike in z’n leven was, die het leven hem soms zuur maakt. Marcel is duidelijk beïnvloedbaar. Zo heeft hij een aantal vrienden die hem meetrokken in middelengebruik, met name softdrugs en alcohol in de weekenden. Hij heeft dan veel tijd nodig om er weer bovenop te komen
- Het vermogen tot binding: heel duidelijk, hij heeft er zelfs een hechte vriend aan over gehouden. Daarnaast is de band met z’n familie sterker geworden omdat zij zien dat hij zich echt inzet en een stuk vrolijker is. Ze zijn bij een voorstelling wezen kijken en waren erg trots. Hij is ook meegeweest op vakantie naar Oerol.

De rol van het theateratelier was in eerste instantie gericht op : dagbesteding en ontmoeting, maar werd in zekere zin inspraak en re-integratie. Marcel heeft interesse in het Dunk project.

[tekening gemaakt door Marcel]

Xander: “Ik heb iets meer zelfvertrouwen, het leven is een toneelstuk, als ik speel dan voel ik dat ik leef.”

Xander heeft zich via het internet aangemeld omdat hij het leuk vindt om toneel te spelen en omdat het voor hem een middel is om te werken aan zijn verlegenheid, cq sociale fobie zodat hij zichzelf uit zijn achterstandspositie kan werken. Xander had dus geen link met de beschermende woonvorm. Xander is werkzaam geweest als camera man bij Humanitas thuiszorg en is hierdoor bezuinigingen zijn baan kwijtgeraakt.

Zijn eerste indruk was heftig, mensen met zware diagnoses die verhalen spelen die ze zelf hebben meegemaakt. Verder vond hij het spannend om op het toneel te staan voor een groep. Xander vond de warming up oefeningen leuk, met name de konijntjes oefening is hem bijgebleven. Hij vond het prettig om met beelden te werken. De beelden in het park hebben het meeste indruk op hem gemaakt. Xander voelde zich gelijk opgenomen in de groep en heeft de begeleiding als professioneel ervaren.

“Als ik thuis kwam voelde ik alsof ik heel hard gewerkt had, terwijl ik tijdens het spelen niet het idee had dat ik aan het werk was.” Het theateratelier betekent veel voor Xander omdat hij het mist in de zomermaanden.

De indeling van de middag, eerst een gezamenlijke lunch en daarna lekker aan de slag, werkte voor hem prima

Xander heeft alle presentaties bijgewoond en geeft aan dat het naar meer smaakt, time to act!

Wat betreft de dialoog merkte hij het volgende op: “publiek bekeek het toneelstuk vanuit hun eigen persoonlijke achtergrond en dat lieten ze duidelijk merken (je kan niet verwachten dat ze na het zien van een toneelstuk direct van mening veranderen)”

Xander ervaart het als leerzaam om waargebeurde situaties na te spelen vanuit eigen gevoel en de dialoog met het publiek. Xander vindt het knap dat alle acteurs de teksten kunnen onthouden, dat lijkt hem lastig geeft hij aan.

Als belangrijkste leerpunten geeft Xander aan: ik kan meer dan ik dacht, theater spelen is leuk, in een groep kan ook prettig zijn, er zijn ook aardige mensen, het is ook prettig om andere mensen te helpen, nieuwe dingen doen is makkelijk als je het vaker probeert. Xander heeft met een aantal mensen goed contact gekregen en is meegeweest op vakantie naar Oerol. Hij doet ook mee aan andere activiteiten binnen DAC Delfshaven. Hij geeft dicht bij zichzelf te zijn gekomen. Het helpt hem om assertiever te worden. Empowerment betekent voor Xander: “zelfbewust maken.”

Xander heeft aan de groep aangegeven graag iets met zijn verlegenheid en onzekerheid te doen. Hij heeft twee beelden gemaakt. De situatie nu en de wenselijke situatie. Zo ging hij op toneel oefenen voor het echte leven. Andere deelnemers gaven hem hierbij tips. Voor Xander betekent de cliënt, het alleen zijn. Zijn wens is meer mensen om zich heen te voelen en te worden opgenomen in een groep.

Het theateratelier heeft bijgedragen aan:

- Het vermogen tot leren: zie leerpunten.
- Het vermogen tot binding: Xander voelt zich, ondanks het ontbreken van een diagnose!, opgenomen in de groep en durft kwetsbaarheden te delen.
- Herstel van identiteit: door opgenomen te worden in de groep ervaart hij er te mogen zijn en durft hij nieuwe stappen te ondernemen.
- Solidariteit, hij ervaart het als belangrijk om gezamenlijk een stem te vormen. Hij ziet het theateratelier ook als een spreekbuis om de dialoog aan te gaan. Xander wil, met zijn camera ervaring, graag meedoen in het Dunk project.

- Xander is via het theateratelier ook op zoek naar een nieuwe baan, hij wordt daarin begeleidt door de zorgcomponent en hij wordt begeleid naar Bureau Begeleid Werken.

De rol van het theateratelier is voornamelijk gericht op:

Ontmoeting, inspraak en re-integratie.

Yvonne: “We zijn met z’n allen heel erg met ons ik bezig, door het theater krijg je een wij gevoel en dat is prettig!”

Yvonne is via een doelgroepambassadeur van het Basisberaad bij het theateratelier betrokken geraakt. Haar eerste indruk was dat ze heel hartelijk werd ontvangen. Yvonne ging er met een open visie tegen en het viel haar alles mee. Ze kwam erachter dat ze vooroordelen had over de psychiatrie. Ze komt zelf uit de verslavingszorg en kwam erachter dat mensen met een psychiatrische achtergrond eigenlijk hele normale mensen zijn. Ze woont in een intensief Beschermende Woonvorm van Bouman en wil op termijn doorstromen naar meer zelfstandig wonen. Ze is hiervoor aangemeld bij Pameijer.

Yvonne vond het erg prettig om met de groep samen bewust te worden van haar eigen lichaam. En van top tot teen met je lichaam bezig te zijn. Yvonne gaf aan dat ze dacht meer moeite te zullen hebben met de vrouwensoefeningen, het viel haar mee.

Toch was het lastig om zichzelf helemaal aan de ander over te geven. Yvonne gaf aan het in het begin moeilijk te vinden om met beelden te werken, hier moest ze een beetje inkomen. Ze merkte dat ze makkelijker de rollen speelt die ze zelf kent. Ze merkte in andere oefeningen dat een angstaasje is en vaak bang is de wereld open tegemoet te treden.

Het beeld van de onderdrukker in relatie tot de onderdrukte maakte keer op keer veel indruk op haar en spiegelde haar met de vraag hoe ze zelf in het leven staat.

Soms merkte Yvonne dat ze ouder begint te worden, haar lichaam houdt het niet zo lang vol. Het middelengebruik is een groot probleem, ze valt hierin nogal eens terug. Ze wordt streng gecontroleerd en als ze dan iets mag gebruiken, kan ze geen maat houden en wordt ze heel kwetsbaar. Ze geeft zelf aan te weten dat dit een aandachtspunt is en ze hierin blijvende ondersteuning nodig heeft.

Yvonne voelde zich gelijk opgenomen in de groep, dit kwam volgens haar door de openheid van de groep. Ze voelt zich verwant met Mirjam en is blij niet de enige vrouw te zijn. Soms zag ze er tegenop om naar het theateratelier te gaan omdat ze weet dat het haar energie kost en ze hard moet werken. “Samen iets maken is prettig, het kost wel energie en oefening”. Yvonne vond de werkplaats een fijne ruimte, iedere keer verliest ze zich weer in de kunstwerken die er hangen.

Na het theateratelier voelde Yvonne zich ontspannen en was ze trots op zichzelf.

Ze merkte dat ze zich geconcentreerd had en dit werkt onbewust door op haar psyche. Yvonne werkt in de ochtend bij de cateringdienst van En Route en kwam meestal iets later.

De begeleiding heeft ze als heel opmerkzaam ervaren met een scherp inzicht voor mensen. Dit werkte voor haar af en toe confronterend, maar zette haar ook aan het denken. Het samen met elkaar bezig zijn, de hechting met anderen was Yvonne niet meer gewend. Tijdens de presentaties voelde Yvonne zich trots, ze had veel respect voor de acteurs die veel doorzettingsvermogen lieten zien. Yvonne was blij er onderdeel van te mogen zijn. Yvonne was lichttechnicus tijdens de voorstellingen en had een plekje in het regiehok.

Die dialoog met het publiek heeft een diepe emotionele indruk op haar gemaakt. In een gesprek gaf een vrouw aan niet in een wijk met verslaafden te willen wonen, vanwege haar kinderen.

Yvonne voelde op dat moment een zelfverzekerdheid en wilde vanuit haar eigen ervaring en hart spreken. Ze laat dan gelijk het achterste van haar tong zien en krijgt hier achteraf spijt van. Het maakte haar zenuwachtig, ze wil hierin graag een balans vinden. In het dagelijks leven brengt het theateratelier haar een verruiming van het leven, het verbreedt haar horizon en inspireert haar tot het ondernemen van andere kunstzinnige activiteiten. Het leukste aan het theateratelier vindt ze de verbondenheid onder elkaar en de veiligheid, er wordt niemand veroordeelt.

Het moeilijkste aan het theateratelier vindt Yvonne een weg te vinden in persoonlijke kwetsbaarheid. Een balans te vinden in hoeverre ze zichzelf kan blootgeven is haar meest belangrijke leerpunt.

Yvonne vindt het belangrijk meer vrouwen enthousiast te maken voor het theateratelier. Yvonne is dicht bij andere mensen gekomen. Maar ook dicht tot zichzelf, ze wil nog veel leren! Empowerment betekent voor Yvonne: “kracht geven.” Yvonne is graag bezig met belangen behartigen en wil hier nog veel in leren, daarnaast wil ze graag meespelen in het volgende stuk!

Voor Yvonne heeft het theateratelier bijgedragen aan:

Het vermogen tot leren, solidariteit, spreekbuis en belangenbehartiging.

De rol van het theateratelier was voornamelijk gericht op:

Ontmoeting en inspraak, ze wil graag toe naar re-integratie, en zou graag betrokken worden in het DUNK project.

Hans: “het heeft mijn mens zijn opnieuw gevormd.”

Hans is via het Basisberaad bij het theateratelier betrokken geraakt. Zijn eerste indruk was een gezellig samenkomen met een gestructureerde aanpak. Hans woont niet via Pameijer, hij woont via flexibel wonen. Hij is met een open houding gaan meedoen en wil niet veroordelen.

Hans gaf aan, dat alleen al het elkaar een hand geven en in een cirkel staan, fijn werkt, het wekt vertrouwen op en maakt de groep hechter. Het werken met beelden was voor Hans de 1^e keer wereldvreemd. Maar op den duur werkte het bevrijdend zijn eigen ideeën in beeld te zetten.

De groepsbeelden hebben de meeste indruk op hem gemaakt. Hij vond het mooi om zich aan de situatie over te geven en met z’n allen iets te maken. Vooral het aanraken van mensen ben je niet zo gewend en je komt erg dichtbij elkaar, maar toch voel je je veilig. Dit werd duidelijk in de oefening Zweeds beeld.

Sommige spel oefeningen, zoals dat je in de huid van de onderdrukker moet gaan zitten, waren moeilijk voor Hans.

Hans is ook bezig zijn persoonlijke expressie(zoals oogopslag) te oefenen. In het verleden werd hij vaak aangesproken op het feit dat hij een verkeerde uitstraling had. Hij merkt dat veel oefeningen z’n lichaam rust geven.

Hans gaf aan dat het tellen tot 10 het ultieme eenheidsgevoel is geeft, elkaar de ruimte en kansen geven!

Het theateratelier betekent voor Hans: “mezelf terugvinden.” Dit terwijl zijn eerste doel was invulling van zijn tijd.

Hij wordt geïnspireerd opnieuw te gaan leren en zichzelf opnieuw te realiseren.

In het dagelijks leven betekent dit voor hem: “nadenken over dingen, geeft extra aanleiding tot stof, nog meer open kijk naar jezelf en naar datgene waar je mee bezig bent. Zo ben ik schuldsanering aan het aanvragen en voel ik de drang op te komen voor mijn rechten.”

Tijdens de presentatiebijeenkomsten merkte Hans dat hij heel sterk neigt naar belangen behartigen. Hij voelt de noodzaak de groep als geheel in bescherming te nemen. Dit was tijdens de eerste presentatie, voor de bestuurders heel duidelijk. Hij wil graag het negatieve beeld wat wordt neergezet, in een positief daglicht plaatsen. Als groep ben je verantwoordelijk en sta je sterker. Hans vond het heel lastig om tijdens de dialoog met het publiek persoonlijke frustraties van mensen te horen. Aan de ene kant is het fijn dat mensen eerlijk hun mening uiten, aan de andere kant vond hij het heel pijnlijk dat mensen toeschouwer blijven en niet durven te veranderen in hun manier van denken.

Hans voelt zich thuis in het theateratelier en heeft aansluiting bij de groep. Het spelen op zich vindt Hans lastig, met name de verbale kant, hij merkt dat hij toch vaak speelt op de manier die het dichts bij zijn karakter ligt. Hij heeft de begeleiding als open ervaren. De indeling van de middag vond Hans goed, al geeft hij aan is het af en toe leuk om ook eens naar buiten te gaan en te voelen wat dit met je doet. “Binnen de werkplaats zijn we natuurlijk beschermd, het zou een uitdaging zijn eens uit die bescherming te stappen en te kijken hoe de omgeving en wijzelf hierop reageren.”

Als belangrijkste leerpunten benoemt Hans : “ Ik werk aan mijn houding, vroeger reageerde ik vanuit mijn emotie en flapte ik alles eruit. Dan ben je kwetsbaar. Door samen te spelen ben ik mijn mens zijn opnieuw aan het vormen. Ik ben geen ex verslaafde, ik ben Hans.”

“Het theateratelier heeft ervoor gezorgd dat ik dicht bij andere mensen ben gekomen en daardoor veel dicht bij mezelf.”

Als suggestie voor het komende jaar noemt Hans een uitwisseling met Haarlem.

Het theateratelier was voornamelijk gericht op: het vermogen tot leren, herstel van identiteit, solidariteit en belangenbehartiging.

De rol van het theateratelier was in eerste instantie voornamelijk gericht op daginvulling, maar werd inspraak en re-integratie.

Mirjam: “ik zou mensen vertellen dat ze niet bang hoeven te zijn.”

Mirjam heeft na een hele vervelende thuissituatie 2 jaar in een sociaal pension van het Leger des Heils gewoond, ze was hier erg passief aanwezig en antwoordde op alles wat haar gevraagd werd: “ik kan het niet.”

Mirjam is verhuisd naar Beschermende Woonvorm Delfshaven en is tijdens de opening in contact gekomen met het theateratelier.

Mirjam vond het heel leuk hoe het theateratelier zich presenteerde. Mirjam was in het begin erg verlegen en voelde zich erg afhankelijk van de begeleiding. Dit kwam ook omdat ze de enige vrouw was.

Het aanraken van andere mensen vond ze lastig, beelden maken ook. Het beeld van Gerald King, de personage die gezamenlijk ontwikkeld is, heel veel indruk gemaakt op Mirjam, dit kwam ook door herkenning van haar eigen ervaringen m.b.t. huiselijk geweld. De afsluutoefening, het tellen tot 10 vond Mirjam erg spannend omdat het foutloos moest gebeuren.

Langzamerhand zagen we Mirjam assertiever worden. Een oefening over positieve jeugdherinneringen, foto’s die op het netvlies staan, heeft hieraan een bijdrage geleverd. Mirjam moest een foto, die op haar netvlies stond, in een stilstaand beeld neerzetten.

Het was een foto voor de disco, waar ze naast haar broer zat. Een week later neemt ze de bewuste foto mee om aan anderen te laten zien. Langzamerhand voelde ze zich meer veilig in de groep en durfde ze ook met mannen oefeningen te doen. Mirjam heeft meegespeeld in het stuk: na de blootloper komt de dakloze. Ze heeft serieus thuis geoefend aan de teksten en was helemaal tekstvast. Het betekende erg veel voor haar om in de schijnwerpers te staan, ze heeft er zelf geen woorden voor. Ze geeft als belangrijkste leerpunt aan dat ze zich meer wil ontwikkelen in het toneelspelen. Tijdens de laatste 2 voorstellingen voelde Mirjam zich zeker en improviseerde ze erop los in interactie met de inspringers.

Ze heeft veel geleerd en is dichterbij andere mensen gekomen, maar ook dichterbij zichzelf.

Ze heeft meer regie over haar eigen leven: "Soms lijkt het wel alsof mn kinderen de touwtjes in handen hebben, omdat ik zoveel van ze hou. Maar ergens weet ik dat ik zelf mn leven bepaal omdat ik de dingen doe die ik belangrijk vind."

Tijdens de laatste voorstelling is 1 van Mirjams dochters komen kijken, met haar gezinsvoogd.

Vanuit de Beschermende Woonvorm horen we de volgende signalen:

- Mirjam is misschien iets te assertief geworden en ze heeft het druk!
- Mirjam neemt initiatief en gaat in haar eentje uit eten bij sociaal restaurant van harte
- Mirjam neemt op eigen initiatief deel aan een vrijwilligersochtend over opvoeden in Rotterdam.
- Mirjam maakt zelfstandig afspraken met dokter, diëtiste.
- Mirjam regelt bezoeksafspraken 4 kinderen zelf
- Mirjam heeft een betaalde baan, via de Wet sociale Werkvoorziening, in de fietsproductie

Het theateratelier heeft bijgedragen aan:

Herstel van identiteit, vermogen tot binding en het vermogen tot leren (het kan wel!)

De rol van het theateratelier was voornamelijk gericht op activering, ontmoeting en re-integratie.

Vincent: "ik voel me vereerd om deel te mogen nemen in deze reis."

Vincent is via Evelien bij het theateratelier betrokken. Vincent is woonachting in Beschermende Woonvorm, Onderdak van Pameijer.

Vincent heeft een vriendin en een dochttertje, zij wonen beiden in Zuid Afrika. Vincent wil er alles voor doen om hen zo snel mogelijk naar Nederland te halen en voor hen te kunnen zorgen.

Vincent heeft een psychiatrische achtergrond en was al langer op zoek naar mogelijkheden om met theater in aanraking te komen om iets met zijn talenten te kunnen doen, maar ook met zijn ervaringen.

Als leukste opwarmingsoefening benoemt Vincent de cirkel van Toronto (een beweging en een geluid maken die de cirkel doorgaat), dit maakte hem aan het lachen.

De vertrouwensoefening die het meest indruk heeft gemaakt is de gesloten haag van mensen waar je doorheen moet rennen, iedereen moet dan op tijd de poort openen. Dit, omdat je dan echt op iedereen moet vertrouwen.

Vincent vond het eerst vreemd om met beelden te werken, toen hij de bedoeling ervan zag vond hij het uitdagend, interessant, het gaf hem een verfrissende kijk op zaken.

Het beeld van de racist en de gediscrimineerde heeft het meeste indruk op Vincent gemaakt omdat dit nog steeds speelt in de wereld.

[gemaakt door Vincent]

Vincent vond het soms lastig om in te springen op situaties en direct een antwoord terug te hebben. De oefening met het beledigen van anderen vond hij lastig omdat hij altijd netjes wil blijven. Vincent voelde zich veilig in de groep en heeft veel persoonlijke kwesties gedeeld. Hij heeft een keer uit eigen initiatief een dans gedaan voor de groep die veel over hem en zijn achtergrond zegt. Zijn lichaam werd geprikkeld op plekken waar geen beweging inzat en werd meer ontspannen.

De gezamenlijke 1 tot 10 tel oefening is bij gebleven omdat je dan echt gezamenlijk iets neerzet. Bij de ontwikkeling van een eigen personage, Gerald King heeft Vincent zelf drie scènes geschreven, die we tijdens een bijeenkomst in beeld hebben gezet. Vincent heeft alle bijeenkomsten zijn inzet en betrokkenheid laten zien en is erg gemotiveerd.

Vincent vond het in eerste instantie eng om in de voorstelling te spelen. Vincent had de rol van vervelende buurtbewoner. Hij heeft de dialoog met het publiek als inspirerend en leerzaam. Het gaf hem een reden om te spreken. Het theateratelier heeft Vincent assertiviteit, afsluiting met oude wonden, en meer vreugde met zijn vrienden, familie en gezin gebracht.

Vincent gaf aan het moeilijk te vinden een echte dialoog te krijgen tijdens de presentaties, het bleef nog er veel hangen in wij/ zij taal. Als idee voor werving van nieuwe deelnemers geeft Vincent aan, als het lekker weer is buiten een theaterworkshop te geven en een feest met een tent met eten en drinken voor de doelgroep.

Als belangrijkste leerpunten noemt Vincent: "dat we allemaal verwond zijn en dat dat ons bindt, dat we moeten opkomen voor onze rechten, dat we in het dagelijks leven allemaal acteren."

Vincent is door mee te doen met het theateratelier dichterbij andere mensen gekomen, hij heeft er vrienden aan over gehouden en 1 hechte vriendschap in het bijzonder. Vincent is ook dichterbij zichzelf gekomen, hij geeft zelf aan misschien wel iets te dicht.

Vincent heeft zelf aangegeven graag rond zijn eigen thema te werken. Het komt erop neer dat Vincent zijn boosheid op zichzelf uit, hij krast bijv. in zijn armen als hij veel complimentjes ontvangt en sluit zich op in zijn kamer. We hebben met Luc en zijn persoonlijke begeleiders afgesproken dat zij er de hele middag bij zullen zijn. We hebben toen de oefening, cops in the head, de politieagenten in je hoofd, geoefend. Hier kon Vincent zijn gedachten in een beeld zetten en daarna 3 verlangens uiten.

Vincent heeft aangegeven nu beter te begrijpen waar deze politieagenten vandaan komt en kan hier nu beter mee omgaan. Nazorg van de begeleiding is hierin erg belangrijk. Empowerment betekent voor Vincent: "het vervullen van mensen met hoop en strijd zodat ze de kracht hebben of vinden om door te leven en hun dromen te verwezenlijken."

Vincent heeft ook de workshop van Jana Sanskriti gevolgd, het viel hem op dat we allemaal dezelfde weg volgen en theater een universele taal is. Vincent wil graag meedoen in het DUNK traject om hier verder te leren zijn belangen en die van anderen te behartigen. Hij wil ook graag leren hoe de techniek werd, licht en geluid. Als suggestie voor het komende jaar heeft Vincent: "meer muziek, want het sterft van het talent!"

[gemaakt door Vincent]

Het theateratelier heeft bijgedragen aan: het vermogen tot leren, herstel van identiteit, solidariteit, spreekbuis, empowerment en belangenbehartiging.

De rol van het theateratelier was gericht op: Inspraak en re-integratie.

Soemeet: “ik zie in dat er toch dingen zijn die ik op kan pakken, ik heb nieuwe dingen ontdekt.”

Soemeet is via de beschermende woonvorm Delfshaven bij het Theateratelier betrokken. Soemeet is door een psychiatrische achtergrond bij Pameijer terecht gekomen. Soemeet staat bekend als een afwachtend persoon, die moeizaam activiteiten onderneemt. Heeft jarenlang weinig gedaan omdat hij aangaf het niet te kunnen.

Zijn eerste indruk van het theateratelier was nogal chaotisch. Hij vond het fijn om actief met zijn lichaam bezig te zijn. Van de vertrouwensoefeningen is de lift, hem bijgebleven, hij werd door iedereen opgetild en weer opgevangen.

Het feit dat hij dit durfde, vond hij erg prettig. Hij vond het lastig om te improviseren en gaf dan zelf aan dat hij geblokkeerd raakte. Soemeet heeft vanaf dat hij begonnen is alle theaterateliers bijgewoond. Gaandeweg is hij meer gaan lachen.

Hij heeft twee voorstellingen bijgewoond en heeft dit als positief ervaren. Vooral de opwarmingsspellen vond hij leuk, het acteren vond hij erg lastig. Als belangrijkste leerpunt geeft Soemeet aan: “het is moeilijk om op het podium te staan.” Hij is dichter bij andere mensen gekomen en ietsje dichter bij zichzelf, geeft hij zelf aan.

Over regie over eigen leven zegt hij: “Ik ben baas over mijn eigen leven als ik mijn verantwoordelijkheid neem. Daarnaast vind ik het belangrijk plezier te hebben in de dingen die ik doe. Theateratelier Rotterdam vind ik leuk.”

Vanuit de beschermende woonvorm krijgen we de volgende terugkoppeling:

- Soemeet is meer open en vrolijk aanwezig op de woonvorm.
- Soemeet toont initiatief op het gebied van meedoen met activiteiten.
- Soemeet ziet in dat hij best wel wat kan en pakt dingen op: o.a. een balietraining bij het Centrum voor Dienstverlening.
- Zijn behandelaar heeft aangegeven te zien dat Soemeet een positieve ontwikkeling doormaakt.

Voor Soemeet heeft het theateratelier bijgedragen aan:

Het vermogen tot leren, het vermogen tot binding, herstel van identiteit en spreekbuis.

De rol van het theateratelier is voornamelijk gericht op: activering en dagbesteding. Soemeet heeft in onderstaande tekening zijn relatie tot de cliënteel gegeven.

[gemaakt door Soemeet]

Azam: “ik ben klaar om voor mezelf te zorgen, als ik ergens geen zin in heb, dan doe ik het ook niet.”

Azam is via de beschermende woonvorm bij het theateratelier betrokken. Azam heeft vroeger een zwervend bestaan geleid en verbleef meer dan 5 jaar bij het Leger des Heils. Azam had verschillende verkeerde vrienden die hem meetrokken in middelengebruik. Hij heeft er een cannabisverslaving aan overgehouden.

Zijn eerste indruk was leuk en gezellig met elkaar. Hij vond het vooral leuk om de andere mensen op een andere manier te leren kennen. Met beelden werken, heeft hij als prettig ervaren omdat hij kon uitbeelden wat hij dacht. Het beeld van de onderdanige heeft veel indruk gemaakt en deed hem aan vroegere situaties denken.

De oefeningen die veel energie en praten kostte, vond hij lastig. Azam voelde zich veilig binnen de groep. Zijn lichaam vond het wel een beetje vermoeiend. Zelf zegt hij dat z'n lichaam weinig gewend is. De oefening die hem het meest is bijgebleven is de lift.

(gezamenlijk iemand optillen en opvangen). Momenteel vind hij het niet zo nodig om mee te doen, hierin geeft hij duidelijk zijn grens aan. De voorstellingen vond hij leuk, maar hij vond dat er soms veel moeilijke woorden gebruikt worden en het dan moeilijk te volgen was. Af en toe vond hij het lastig om uit zijn woorden te komen. Als belangrijkste leerpunten noemt Azam: “hoe het theater werkt, luisteren naar andermans verhalen en samenwerken met anderen.”

Vooral de opwarmingsspellen vond Azam erg leuk. Hij voelde niet echt de behoefte zijn persoonlijke verhalen te delen, dit doet hij met z'n behandelaar en begeleider, geeft hij aan. Door naar de verhalen van anderen te luisteren komt hij dichterbij anderen en durft hij zelf ook iets meer open te zijn. Azam ziet het theater wel als een middel om belangen (of die van anderen) te behartigen. Empowerment betekent voor Azam: "Met kracht proberen toe te nemen." Over regie over eigen leven zegt Azam: "Ik wil wat meer baas over mijn geld zijn, dan heb ik de regie in handen."

Vanuit een terugkoppeling van de begeleiding horen we terug dat Azam:

- Meer actief is, hij doet ook mee aan andere activiteiten waaronder voetbal.
- naar school gaat voor een diploma balie training.
- meer zelfvertrouwen heeft, belt zelfstandig met de sociale dienst en kredietbank.
- gaat doorstromen naar een meer zelfstandige woning, waar hij kan terugvallen op een gezamenlijke huiskamer. Geeft zelf aan klaar te zijn om voor zichzelf te zorgen.
- zijn grenzen aangeeft.
- Blouwt volgens afspraken.

Voor Azam heeft het theateratelier bijgedragen aan:

Het vermogen tot leren, het vermogen tot binding en herstel van identiteit.

De rol van het theateratelier is voornamelijk gericht op: activering en dagbesteding.

Drempel

Een belangrijke taak van de zorgcomponent is de werving, die continu doorloopt. Vooral in het begin wordt de drempel, die waarschijnlijk gedeeltelijk te maken heeft met de associatie van het woord theater, als hoog ervaren. Ook kan je 100 keer iets vertellen, je moet het een keertje meemaken. Het hielp om wekelijks de mensen op te halen en er samen naartoe te gaan.

De gezamenlijke lunch vooraf had hierin een belangrijk aandeel.

Binnen de werkplaats geldt de regel, binnenkomen is meedoen. Dit, om te voorkomen, dat mensen zich bekeken en hierdoor onprettig voelen en natuurlijk vanuit het principe van wederkerigheid. Het is erg belangrijk de persoonlijke begeleiders hierin te betrekken en hen uit te nodigen een keer mee te doen.

Mensen die afhaken

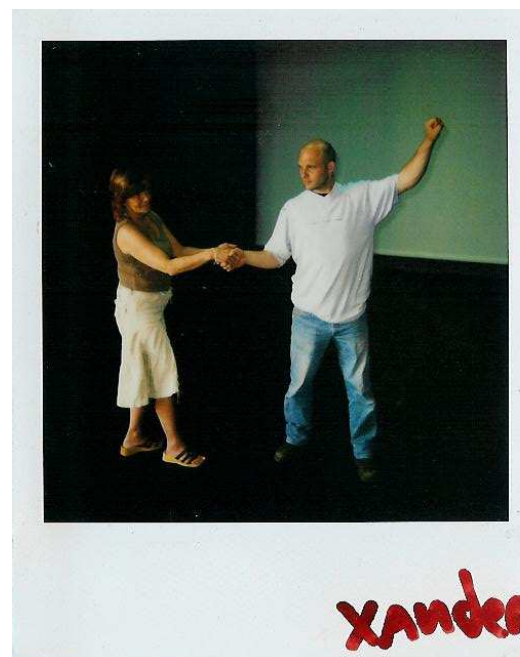
Een aantal mensen vindt het te druk in een groep en wordt hier angstig van. Voor andere mensen was het middelengebruik nog te erg aanwezig, waardoor de focus verslapt en vervaagt. Er zijn mensen die het fysiek als te zwaar ervaren. Sommige mensen vinden het te confronterend hun verhalen te delen of hebben het gevoel er nog niet klaar voor te zijn. Tenslotte zijn er deelnemers die meedoen omdat de begeleiding het van ze vraagt, de gehospitaliseerde cliënten, die vanwege hun lange hulpverleningsverleden, hun eigen verantwoordelijkheidsgevoel en keuzemogelijkheden een beetje kwijt zijn en dus niet vanuit eigen overtuiging meededen.

Natuurlijk spelen er ook zaken op betrekkingniveau. Sommige deelnemers willen bepaalde deelnemers liever niet onder ogen komen in een kwetsbare situatie en zitten volgens eigen zeggen, al veel te veel met elkaar opgescheept in de woonvorm. Dan zijn er nog deelnemers die vanwege materiële zaken met elkaar in problemen raken en afhaken. Middelengebruik is een van de oorzaken waardoor ruzie ontstaat. Bijvoorbeeld: een van de deelnemers gebruikt helemaal niets meer en wordt geconfronteerd met een andere deelnemer die nog wel af en toe gebruikt.

We hebben ook een aantal keren mensen met vluchtgedrag ervaren, hiermee werd het proces vertraagd of onderbroken.

Een van de deelnemers is vanwege agressie-uitingen naar het personeel op de woonvorm geschorst.

Groepsproces

[4 beelden m.b.t. reflectie na de eerste voorstelling]

Een groepsproces bestaat uit verschillende niveaus: een taak en een procesniveau.

Als begeleider heb je de functie: die condities ondersteunen waarbij de groep zelf haar eigen weg kan vinden.

Deelnemers werden in het begin meegemaakt als bange, angstige mensen, die veel moeite hadden met uitdrukken van zichzelf. Ze voelden zichzelf snel geïntimideerd. Medicatie, was daar naar onze mening een grote oorzaak van. Het leek alsof mensen onderdrukt werden door hoeveelheid aan medicatie. Het energieniveau was laag, het was moeilijk om lang met de groep te werken, er was al heel snel behoefte aan rookpauzes. Het concentratieniveau was beperkt. De werkplaats was onbekend terrein en de deelnemers waren erg onzeker en afwachtend. Het was los zand, aanraking was moeilijk, fysieke conditie slecht.

Opnieuw leren spelen, was een belangrijk element.

Door opwarmingsoefeningen en spelelementen in te voeren werden spelenderwijs de wensen en behoeften van de deelnemers geïnventariseerd. Opbouwende oefeningen waren erg complex.

Lol hebben is erg belangrijk. Spellen met fantasie werden als prettig ervaren en gaven hoop. Langzaam werd een competitie element in de spellen ingevoerd waardoor we konden ontdekken hoe mensen omgaan met winst en verlies.

Stapsgewijs zijn we langer gaan werken. Er is een groeiende openheid ervaren. Dit kwam met name door de vertrouwensoefeningen. Er werd minder gerookt!

Deelnemers beschrijven zelf de blinden oefening, de lift en de zatte fles als oefeningen die hen bijbleven.

Door de vertrouwensoefeningen krijg je zich op de relatiepatronen binnen de groep (leiders en volgers)

Wij zijn halverwege het proces met iedereen lekker gaan eten en vervolgens 'de Pendrecht dialogen' gaan bekijken.

Daarna gingen we op zoek naar de individuele processen van de deelnemers. Thema's die speelden waren, angst, agressie, onmacht, eenzaamheid, onbegrip, ziekte, stigmatisering. Uiteindelijk is iedereen op zoek naar erkenning: dat je er bent en mag zijn, dat wat je kunt, erkenning voor wie je bent als persoon.

De deelnemers vinden herkenning in elkaars verhalen en creëren gezamenlijk een hoofdpersoon via de Jo Slimm methode. Dit personage werd Gerald King, hij kreeg een zware en veelzijdige problematiek, met veel huiselijk geweld. We hebben een aantal bijeenkomsten rondom Gerald King gewerkt, Vincent en Paul hebben een aantal scènes geschreven rondom de situatie van Gerald King, die we gezamenlijk hebben uitgespeeld.

Er ontstaat emotionele betrokkenheid en gevoelens van sympathie en antipathie. Het energieniveau ligt veel hoger.

Men durft zich kwetsbaar op te stellen in de groep. Er ontstaat solidariteit, er wordt gekozen voor bepaalde belangen en een gewenste situatie, er ontstaat hoop op verandering! Daarna is Gerald in de ijskast gezet en zijn we gaan werken rondom krantentheater.

Er kwam een verzoek, vanuit een medewerker van de organisatie, een workshop te verzorgen voor studenten bestuurskunde rondom het thema: de rol van media en het huisvesten van kwetsbare doelgroepen. De deelnemers analyseerden verschillende artikelen en speelden ze uit. Ze kregen grip op de context en legden de relatie met hun eigen bestaan.

Dit leidde tot de voorstelling: *Na de blootloper komt de dakloze*.

Het stuk is gebaseerd op een artikel dat verscheen in het Algemeen Dagblad. Het artikel gaat over de komst van een beschermende woonvorm in de wijk Hilligersberg. Het artikel is letterlijk uitgespeeld en belicht vanuit 4 verschillende perspectieven: de ambtenaar, de buurtbewoonster, buurtbewoner die pertinent tegen is en de dakloze die in de klinko woont.

Hier kwam ook het omslagpunt, van proces naar product. Sommige deelnemers vonden dit erg prettig en gingen harder lopen, waardoor andere mensen achterbleven. De mensen die niet meespeelden in de voorstelling zijn met ander kunstvormen bezig geweest. Duidelijk waren de niveauverschillen en belangen van deelname.

Soms moet er een stapje terug gedaan worden voor het collectieve belang,

Als afsluiting hebben we een gezamenlijke evaluatiemethode gebruikt, gebaseerd op het onderscheiden van 4 processen bij het nemen van beslissingen: Observatie, Reflectie, Interpretatie, Doen (Handeling) Vooral het laatste punt is van belang. Na de laatste voorstelling hebben we met iedereen genoten van een Indiaans buffet.

Verbinden

Is er een verbinding te leggen tussen participatief drama en de ondersteuningsmethodiek (Quality of Life model van Schallock en Alonso)?

Ik heb de individuele terugkoppelingen getoetst aan het Quality of Life model van Schallock en Alonso. (2000) Dit model gaat uit van acht kerndomeinen die gezamenlijk de aspecten van een compleet bestaan weergeven.

Domeinen:

1. Lichamelijk welbevinden; met als indicatoren

- fysiek functioneren (ziektessymptomen, fysiek ongemak/pijn, fitheid, energie/vitaliteit, voedingstoestand, medicatie, sensorische vaardigheden, rust, spel, beweging).
- algemene dagelijkse levensactiviteiten (ADL) (eten/drinken, vervoer, mobiliteit, toiletgang, aankleden, aanpassingen, hulpmiddelen).
- gebruik gezondheidszorg (beschikbaarheid, effectiviteit, tevredenheid).

Bij alle deelnemers hebben we gezien dat het fysiek functioneren toeneemt op het gebied van energie en vitaliteit. Dit komt met name d.m.v. opwarmingsoefeningen, spel, ontspanning en beweging. Daarnaast hebben we voor het komende jaar bedacht er een kookclub aan te koppelen zodat deelnemers vooraf aan het theateratelier iedere week de kans krijgen een verrassende, gezonde en voedzame lunch voor te bereiden.

2. Emotioneel welbevinden; met als indicatoren:

- voldoening (tevredenheid (over levensactiviteiten), stemming, levensvisie, beleving eigen functioneren (cognitief en psychisch), plezier en vreugde).
- zelfbeeld (identiteit, zelfwaardering, gevoel van eigenwaarde, lichaamsbeeld, uiterlijk, culturele achtergrond).
- basis veiligheid (veilige omgeving, stabiele en voorspelbare omgeving, gevoel van veiligheid, bejegening, intimiteit, omgaan met stress).
- levensbeschouwing (religie, spiritualiteit)

Deelname aan het theateratelier is een goed middel om te komen tot voldoening, reëel zelfbeeld en basisveiligheid. Door opnieuw te leren spelen en hiervan vreugde te ondervinden kun je je eigen functioneren op een andere manier beleven en dit bepaalt ook je kijk op je eigen leven en dat van anderen. Door met je lichaam bezig te zijn en je kwetsbaar te durven opstellen en jezelf serieus te nemen, hou je jezelf een spiegel voor en ben je bewust met je zelfbeeld bezig. Een aantal deelnemers vinden hun identiteit terug als compleet persoon, met perspectieven, capaciteiten en hoop. We zijn met bijna alle deelnemers op vakantie geweest naar Oerol, hier heeft iedereen van genoten. Ook zijn er deelnemers geïnspireerd geraakt om aan de slag te gaan met andere kunstvormen om zich verder te ontwikkelen. Theater wordt door sommige deelnemers ervaren als spiegel voor het leven.

Basis veiligheid is een eerste vereiste om met een theateratelier aan de slag te gaan, je kunt dit bereiken door verschillende vertrouwens oefeningen. Het is ook erg belangrijk hier adequaat mee om te gaan, zodra je merkt dat een deelnemer de veiligheid niet kan waarborgen, kan deze persoon niet meer deelnemen.

3. Interpersoonlijke relaties; met als indicatoren:

- interacties (sociaal netwerk, sociale contacten, leeftijdsgenoten, begeleiders).
- relaties (gezin/familie, kinderen, vrienden, partner).
- seksualiteit (seksualiteitsbeleving, seksleven).

Zonder Inter-persoonlijke relaties kan er geen theateratelier plaatsvinden. Theater gaat altijd over conflicten, anders is het niet spannend. A heeft een gepassioneerd conflict met B op een platform. Verschillende relaties, machtsverhoudingen, belangen in beeld zetten geven veel inzicht in sociale systemen en in de plek die jij daarin inneemt.

4. Sociale inclusie; met als indicatoren:

- integratie/participatie in samenleving (functionele, fysieke, sociale participatie).
- rollen in samenleving (wederkerigheid, gewaardeerde bijdrage).
- beschikbaarheid van sociale netwerken (natuurlijk en professioneel netwerk).

Beelden maken kan in relatie tot personen maar ook in relatie tot instanties. Bijvoorbeeld een beeld van een dakloze en de instantie de sociale dienst. Ook als persoon heb je meerdere rollen in de samenleving. Deze kunnen inzichtelijk gemaakt worden via het beeldentheater. Onderdrukking en of discriminatie vindt op allerlei niveaus plaats. Door dit in kaart te brengen en te analyseren kan verandering plaatsvinden. Binnen het theateratelier worden de deelnemers geprikkeld tot volwaardige deelname. Het theateratelier heeft voor de meeste deelnemers ook de functie van een ondersteunend netwerk, die waar nodig, kan doorverwijzen naar de juiste instanties en of personen.

Ook kan er stelling genomen worden tegen het stigma van GGZ cliënten en kan d.m.v. presentaties/ voorstellingen de dialoog tussen deelnemers en omgeving gezocht worden. Er wordt gewerkt aan ruimte voor het anders zijn met aandacht voor kracht en ontwikkeling, een ruimte zonder labels die uitgaat van wat mensen in huis hebben i.p.v. wat ze nodig hebben. Als groepen in een samenleving gescheiden optrekken is er ruimte voor vooroordelen en devaluatie.

Mensen moeten recht krijgen op ondersteuning in de minst beperkende omgeving, stimulerende omgeving

5. Persoonlijke ontwikkeling; met als indicatoren:

- Levensgeschiedenis (beschrijving ontwikkeling, meegemaakte en belangrijke gebeurtenissen, betekenis, opvoeding en opleiding).
- vaardigheid (cognitieve, sociale, praktische).
- mogelijkheden/wensen.
- succeservaringen (succes/resultaat, verbetering, loopbaan).

Succeservaringen, de therapie van het applaus, vormen de basis van theateratelier Rotterdam. Iedere deelnemer heeft mogelijkheden en moet kans krijgen deze verder te ontwikkelen. De kans krijgen, om zoals Hans aangeeft je mens zijn opnieuw te vormen en bij je naam genoemd te worden. Binnen de eerste 3 maanden zijn er veel mapping oefeningen gedaan. Dit is een methode die ingezet kan worden om op bepaalde vragen antwoord te krijgen. Door met je lichaam antwoord te geven op een vraag en je zintuigen te gebruiken in plaats van taal krijgen mensen grip op complexe thema's. De antwoorden komen op speelse wijze aan het licht komen. 3 van de deelnemers voelden zich vrij om binnen het theateratelier hun eigen talenten te laten zien. Vincent heeft een dans laten zien. Linus heeft een monoloog ten gehore gebracht en Henri een rap.

6. Materieel welbevinden; met als indicatoren:

- financiën (financiële zekerheid, salaris, uitkeringsgeld, beheer).
- sociaal economische status (werk/dagbesteding, beroep, omvang werk (fulltime parttime), werkomgeving, promotiemogelijkheden).
- huisvesting (type woning, comfort, buurt, woonomgeving).
- eigendom (bezittingen).

De meeste deelnemers beschikken over weinig materieel welbevinden, al signaleren we wel een doorstroom naar betere/ betaalde werkomgeving en meer zelfstandige huisvesting. Binnen het Dunk project zullen alle deelnemers een vergoeding krijgen voor hun werkzaamheden.

7. Zelfregie; met als indicatoren:

- autonomie/zeggenschap (invloed op en verantwoordelijkheid over eigen leven).
- persoonlijke waarden en perspectief (hoop/verlangen/ambities, verwachtingen, opvattingen, belangen).
- keuzes (kansen, opties, voorkeuren, beslissingen in belangrijke levenszaken).

Van overleven naar leven, dit zegt het al. Veel deelnemers beginnen weer de regie over hun eigen leven te krijgen. Vanuit de persoonlijke begeleiders horen we terug dat deelnemers meer zelfvertrouwen hebben, meer hun grenzen durven aan te geven, eigen keuzes en beslissingen te maken, meer zelfverzekerd zijn naar instanties.

Tijdens de werkvormen is veel aandacht geweest voor rituelen. Dagelijkse gebruiken spelen een belangrijke rol en zeggen wat over wie we zijn. Mensen die lange tijd in instellingen of ziekenhuizen verbleven hebben, moeten hun eigen rituelen weer leren kennen. Rituelen spelen een belangrijke rol in het aangaan van relaties en de groei naar gelijkwaardigheid.

8. Rechten; met als indicatoren:

- mensenrechten (respect, waardigheid, gelijkheid, privacy).
- wettelijk kader (burgerschap (rechten en plichten), toegang tot informatie, wetten zoals bijvoorbeeld BOPZ, OTS).
- belangenbehartiging (engels: advocacy).

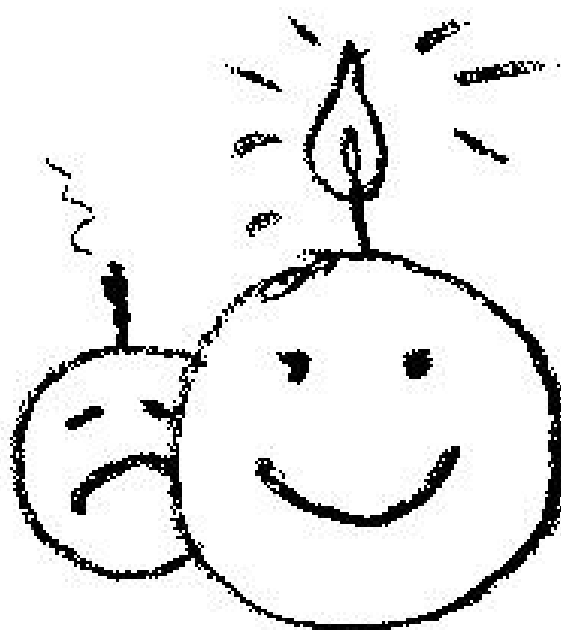
4 van de deelnemers zijn echt gericht op belangenbehartiging. Ze willen het heft in handen nemen en een gezamenlijke stem laten horen, op naar verandering! Ze zien het als hun plicht om zoveel mogelijk de dialoog aan te gaan met mensen en hen een realistisch beeld te laten zien. Iedereen kan onverhoopt een klinko in zijn of haar leven tegenkomen. Binnen de groep ervaren we een groeiende solidariteit, gebaseerd op veiligheid en wederkerigheid.

We hebben als Theateratelier Jana Sanskriti met zijn groep uit India mogen ontmoeten. We hebben een buitenvoorstelling kunnen bekijken. Deelnemers gaven aan onder de indruk te zijn van de muziek en aankleding van het stuk. Daarnaast werd aangegeven dat Theater een universele taal is en we allemaal op zoek zijn naar verbetering door op te komen voor onze rechten. Het was erg hoopgevend om te zien hoeveel mensen zich met elkaar verbonden weten door het theater van de Onderdrukten.

Conclusie

Zoals weergegeven kan het theateratelier, participatief drama, een rol spelen op alle domeinen. Theater is een universele taal, waardoor mensen makkelijker met elkaar in dialoog kunnen gaan om de kwaliteit van leven van die mensen die te weinig stem hebben in onze samenleving te analyseren en op zoek te gaan naar verbetermogelijkheden!

Participatief drama draagt bij aan een flexibele geest en een flexibele geest bevordert de kwaliteit van bestaan. Daarnaast draagt het theateratelier bij aan een meer aandachtig leven. De kracht van aandacht. Door in het hier en nu te leven, leren we meer over onszelf en hoe we in het leven staan. Emoties moeten gevoeld en beleefd worden, je kunt pas iets veranderen als je geen strijd meer hoeft te leveren en stress en spanning je niet in de weg zitten.

wegwijzers voor zorgverleners

[tekening gemaakt door Henri van Zanten]

Aansluiten op de presentiebenadering

Dhr. Baart heeft de presentiemethodiek ontwikkeld, die ik verder zal uitdiepen omdat ik van mening ben dat we als zorgverleners belangrijke presentiebeoefenaren kunnen zijn. Met name in de zorgcomponent bij het theateratelier zou op deze benadering aangesloten kunnen worden.

Presentiebeoefenaren gaan een relatie aan met mensen die zich vaak sociaal overbodig voelen.

Binnen het theateratelier is er volop ruimte om te werken aan menselijke waardigheid. Door er te zijn voor de ander, nabij te zijn (veel meer dan om het koste-wat-kost wegpoetsen van problemen), om zorg, om de waardigheid van de ander. Er is sprake van wederkerigheid, dit betekent ook een kwetsbare opstelling naar je cliënt waarbij recht wordt gegaan aan de eigenheid van elk. Als zorgcomponent is het van belang belangeloos aanwezig te zijn en trouw te zijn en te blijven aan de leefwereld van de betrokkenen.

Veel hulpverleners zijn bang zijn om de verantwoordelijkheid uit handen te geven, het is juist de kunst om die verantwoordelijkheid de ander te gunnen en daarmee de ander te respecteren. Teveel hulpverleners denken in interventies en oplossingen en gaan daarmee voorbij aan wat echt telt voor die ander.

Presentiebeoefening zoekt volgens dhr. Baart: “ met de grootst mogelijke discipline maar met hartstocht en geduld de afgeschreven ander in zijn anders-zijn en zal niets in gang zetten dat niet diens zaak dient.” Een theateratelier draagt bij aan deze toenadering, door verbondenheid, krijgen mensen de kans op toneel te oefenen voor het echte leven.

Het is de kunst om je cliënten uit te dagen hun verhalen te vertellen, ze zijn het waard om gehoord te worden!

Het gaat om de basale act van erkennen zodat de ander - hoe gek, hoe anders ook - voluit in tel is, om wederzijdsheid, om alledaagse werkvormen, om verhalen, om nauwgezette afstemming op de leefwereld, het beste van zijn of haar mogelijkheden waar te laten worden en niemand ooit af te schrijven (ook als zo ongeveer alles aan hem of haar niet meer deugen wil)

Binnen de ondersteuning moet meer ruimte komen voor terugval, dat is onderdeel van het proces, iedereen heeft het recht om te falen.

Voor Baart is de presentiebenadering niet een werkwijze die zomaar door iedereen met een beetje hart voor mensen kan worden toegepast. Presentiebeoefening concentreert zich meer op wat men feitelijk doet dan op wat men pretendeert, meer op de ervaren betekenis van het professionele aanbod dan op de ideologie van de werksoort. Daarom sluit het zo goed aan bij de werkwijze van het theateratelier.

In de bijlage zijn de *methodische* kenmerken van die presentiebenadering, schematisch weergegeven.

Ik zou tenslotte alle zorgverleners van harte willen uitnodigen zich te verdiepen in participatief drama en het theater van de onderdrukten.

Natuurlijk is iedereen welkom om mee te komen doen.

Het heeft effect en je blijft spelenderwijs leren aandachtig om te gaan met de Ander en met jezelf, als professionele presentiebeoefenaar.

Literatuurlijst

Baart, A. (2004). *Een theorie van presentie*. Utrecht: Lemma

Nuy, M en Brinkman F. (2004). *Wanorde in een mensenleven; een bezinning op thuisloosheid*. Amsterdam: SWP

Baart, A, (2004). Gebroken goed in ongebroken relaties: theoretische notities voor de beroepspraktijk van maatschappelijke opvang;

Versteeg, W. (2008). *Dit is geen dakloze*. Rotterdam: Lemniscaat

Achterberg, G. (1988). *Een biografie*. Amsterdam: de Arbeiderspers

Opdebeeck, L en Matthijssen, R. (2006). *De mens in de hoofdrol, handleiding participatief drama*. Rotterdam: Formaat, werkplaats voor participatief drama

Imber-Black, E en Roberts, J. (1992) *Rituals for our times: celebrating, healing and changing our lives and relationships*. New York: Harper Collins

www.coalitievoorinclusie.nl

www.omzwervingen.nl

www.presentie.nl

www.formaat.org

Bijlage

Methodische kenmerken van presentiebenadering.

Methodische kenmerken (geclusterd)

Kenmerken betreffen	Strekking
1. beweging, plaats en tijd	De beroepskracht volgt de ander (in plaats van het omgekeerde)
2. ruimte en begrenzing	uit één stuk werken / integralisme (in plaats van fragmentatie en specialisering)
3. aansluiting	bij het geleegde leven zijn (in plaats van bij de bureaucratische schematisering ervan)
4. zich afstemmen	het goed van de ander centraal zetten (in plaats van de eigen - goede - bedoelingen)
5. betekenis	de ander is minstens bij één in tel (erkenning en relatie wegen het zwaarst)

